

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVIND DREPTUL CIVIL

SECȚIUNEA I. - NOȚIUNEA ȘI ROLUL DREPTULUI CIVIL. PRINCIPII ȘI DELIMITARE

1. Noțiunea dreptului civil

Sub aspect etimologic, sintagma „drept civil” provine din latinescul „*Jus civile*” care desemna în dreptul roman „*Jus proprium civitatis*”, adică dreptul național ce îngloba totalitatea regulilor juridice, a legilor care reglementau raporturile stabilite între membrii unei cetăți, denumită *polis* sau *civitatis*¹. În epoca medievală, *Jus civile* a desemnat dreptul roman, astfel cum acesta era conținut în compilațiile împăratului Iustinianus, cele cunoscute sub numele de *Corpus Iuris Civilis*, pentru ca ulterior, prin el să se înțeleagă *Jus privatum*².

Expresiei „drept civil”, i s-au atribuit în timp, mai multe înțelesuri sau accepțiuni distincte³, la fel ca și termenului general „drept”, accepțiuni ce au

---

¹ În lucrarea sa *Topica. Despre Argument*, Cicero spunea că: „*Jus civile ... est quod in legibus, senatus consultis, rebus iudicatis, iuris peritorum auctoritate, edictis magistratum, more, æquitas consistat*”, adică, dreptul civil este acela care constă în legi, în hotărârile senatului (*senatusconsulte*), în lucruri judecate, în autoritatea jurisconsultilor, în edictele magistraților, în cutumă și în echitate).

² Pentru o analiză în detaliu a evoluției și abordării dreptului civil, precum și a formulării de definiții, a se vedea: Dimitrie Alexandresco, în *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, Tom I, Ediția a II-a, Editura Tipografiei Curierul judiciar, București, 1906, p. 34, a definit această ramură de drept astfel „Dreptul civil sau privat este acela care reglementează raporturile particularilor dintre ei, și care este propriu unei națiuni (*jus proprium civitatis*)”; Otilia Calmuschi, *Drept civil. Partea generală*, Editura Academiei, București, 1989, p. 21; Paul Mircea Cosmivici, *Introducere în dreptul civil*, Editura All, București, 1993, p. 8-10; Vladimir Hanga, Mircea Dan Bob, *Curs de drept privat roman*, Ediția a V-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 45 și urm.

³ A se vedea, Gheorghe Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ediția a XI-a, revăzută și adăugită de Marian Nicolae și Petrică Trușcă, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 15; Maria Fodor, Sorana Popa, *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, Note de curs, Editura Universul Juridic, București, 2017, p. 15-17; Carmen Tamara Ungureanu, Ioan-Alexandru Toader, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ediția a 4-a revăzută și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2019, p. 1-2.

cunoscut diferite grade, pornind de la cele de generalitate maximă până la cele concrete sau de strictă specialitate.

Într-o primă accepțiune, dreptul civil indică totalitatea normelor juridice civile care reglementează relațiile în cadrul unei colectivități determinate, reguli sau norme ce sunt obligatorii și care se impun la nevoie prin forța autorității statale. Reținem că, aceste tipuri de norme juridice au o existență obiectivă, întrucât ele există ca atare independent de perceperea subiectivă a destinatarilor acestora ori de aplicarea lor practică. Astfel rezultă că, o atare accepțiune sau înțeles vizează dreptul civil obiectiv sau dreptul civil pozitiv ca drept aflat în vigoare la un moment dat și care se aplică raporturilor juridice civile.

Al doilea înțeles atribuit dreptului civil, presupune posibilitatea recunoscută de legea civilă în vigoare unui subiect de drept (persoană fizică sau juridică), în calitatea sa de titular al dreptului civil și de subiect activ (*facultas agendi*), de a avea un anumit comportament sau conduită juridică și de a cere o conduită conformă acestui drept de la subiectul pasiv; bineînțeles că, o astfel de apartenență a dreptului civil în vigoare la un anumit subiect de drept, arată sensul său de drept subiectiv.

În ceea ce privește un al treilea înțeles sau semnificație ce poate fi atribuită expresiei de drept civil, aceasta este desemnată tocmai de calitatea sa de ramură a științei juridice al cărei obiect este acela de cercetare și de cunoaștere a dreptului obiectiv civil și a drepturilor subiective civile.

Desigur că, există și autori⁴ care atribuie dreptului civil o altă semnificație, aceea de disciplină de învățământ, disciplină juridică al cărei obiect îl constituie studiul dreptului civil.

Reținem după expunerea unor astfel de accepțiuni atribuite noțiunii de drept civil că, toate acestea nu împiedică deloc identificarea concretă a înțelesului ce decurge în mod logic și facil din contextul normativ, științific sau din cel didactic în care această sintagmă este întrebuițată, fiind exclusă așadar, orice fel de confuzie.

Având apartenență la dreptul privat, dreptul civil este cea mai veche ramură a dreptului privat (*jus privatum*), dispozițiile sale fiind grupate pe categorii ce reglementează subdiviziuni ale obiectului dreptului civil, adică reglementează instituțiile juridice civile.

Putem spune că, definirea dreptului civil a constituit și constituie o preocupare pentru doctrina română și după intrarea în vigoare a Codului civil

---

⁴Marian Nicolae, *Drept civil. Teoria generală*, Volumul I (*Teoria dreptului civil*), Editura Solomon, București, 2017, p. 17.

în 2011, fără însă ca definițiile propuse să difere în mod substanțial de definițiile formulate anterior.

În definirea dreptului civil, ca și ramură de drept privat, vom porni de la dispozițiile art. 2 alin. (1) din Codul civil român⁵, cele referitoare la obiectul său, potrivit cărora „dispozițiile prezentului cod reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil”.

Afirmăm că, raliindu-ne astfel la multe din definițiile acordate dreptului civil că, acesta, în calitatea sa de ramură distinctă, autonomă în sistemul de drept românesc, reprezintă ansamblul normelor juridice de natură civilă care sunt destinate (*ratione personae*), să reglementeze raporturile juridice patrimoniale și cele nepatrimoniale ce se stabilesc între persoanele fizice și persoanele juridice aflate pe poziții de egalitate juridică⁶. Pornind de la o atare abordare, apreciem că, dreptul civil indică acea ramură de drept privat⁷ care reglementează raporturile și actele juridice care intervin între particulari, ca expresie a unor interese preponderent particulare. Probabil, pe astfel de considerente legiuitorul român a considerat oportun să unifice reglementările aferente dreptului civil, comercial și familiei sub cupola Codului civil actual.

Desigur că, sunt și autori care consideră că unificarea dreptului privat prin actualul Cod civil, manifestă o oarecare prudență în conturare unei definiții riguroase și se exprimă în sensul în care ar fi mai utilă doar precizarea domeniilor ce constituie obiectul de reglementare a dreptului civil obiectiv⁸. Amintim că, există și alte definiții formale atribuite dreptului civil care exprimă

---

⁵ Codul civil din 17 iulie 2009, Legea nr. 287/2009, publicată în M.Of. al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, a fost modificată prin Legea nr. 71/2011 și rectificată în M.Of. al României, Partea I, nr. 427 din 17 iunie 2011 și în M.Of., Partea I, nr. 489 din 8 iulie 2011; Codul civil a fost ulterior modificat și prin Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind actualul Cod de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe, publicată în M.Of., Partea I, nr. 753 din 16 octombrie 2014, și prin Legea nr. 17/2017 pentru aprobarea OUG nr. 1/2016 pentru modificarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă precum și a altor acte normative, publicată în M.Of., Partea I, nr. 196 din 21 martie 2017; a se vedea, Eugen Chelaru, Flavius Baias, Ioan Macovei, *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2012.

⁶ Carmen Tamara Ungureanu, *Drept civil, Partea generală, Persoanele*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2016, p.2; mergând pe aceeași idee în definirea dreptului civil, autorii Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu, în *Drept civil. Partea generală*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2017, p. 17, se folosește sintagma „libertatea și egalitatea juridică”.

⁷ Despre apartenența dreptului civil la dreptul privat, a se vedea, Ionel Reghini, Șerban Diaconescu, Paul Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008, p. 5-7; a se vedea și, Maria Fodor, Sorana Popa, *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, Note de curs, Editura Universul Juridic, București, 2017, p. 15-17.

⁸ În acest sens consideră, Ionel Reghini, Șerban Diaconescu, Paul Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 6-8.

trăsătura sa comună, aceea de a fi o componentă distinctă a sistemului dreptului intern român (alcătuit din reglementările naționale și din cele adoptate de autoritățile UE), și trăsăturile sale proprii, cele care îl particularizează și delimitează de alte ramuri de drept. Din această perspectivă, dreptul civil este conceput și în calitatea sa de componentă sau ramură a dreptului intern român care reglementează, în mod autonom și egal, raporturile juridice patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoanele fizice sau/și persoanele juridice, cu luarea în considerare a condiției, stării, calității sau statutului lor⁹. Orice definiție am reține, această ramură a dreptului intern grupează normele juridice ce sunt cuprinse în diferite acte normative (Codul civil ca lege de bază și alte legi), norme pe care doctrina le reunește datorită obiectului comun al reglementării lor.

Definiția clasică a dreptului civil face referire la trei elemente esențiale și anume, conținutul dreptului civil, ca totalitate a normelor juridice (ramură distinctă a sistemului de drept românesc) ordonate în instituții juridice civile distincte, obiectul dreptului civil, format din raporturile juridice patrimoniale și nepatrimoniale stabilite între persoanele fizice și/sau juridice și la subiectele sau părțile acestor raporturi juridice.

Ne revine obligația să definim în acest context cele două tipuri de raporturi juridice, și anume: raporturile juridice patrimoniale, ca reprezentând acele relații sociale reglementate de normele civile care datorită conținutului și valorii lor economice, pot fi evaluate pecuniar, bănesc (de pildă, raporturile născute din contractele de vânzare-cumpărare), și raporturile juridice nepatrimoniale ca fiind relațiile lipsite de conținut economic sau cele al căror conținut nu poate fi evaluat în bani (de pildă, raporturile juridice ce au în conținutul lor dreptul la nume sau la domiciliu). Vom reține, de asemenea și faptul că potrivit dispozițiilor din art. 3 alin. (1) Cod civil, dispozițiile acestei legi „se aplică și raporturilor dintre profesioniști, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil”, profesioniștii reprezentând acele subiecte de drept care exploatează o întreprindere. În privința celui de al treilea element al definiției dreptului civil, acesta vizează astfel cum am menționat, subiectele sau părțile raporturilor juridice civile, ce sunt reprezentate de persoanele fizice și persoanele juridice. Pentru a avea calitatea de subiect de drept civil nu se impune o calitate specială, fiind suficientă calitatea de ființă umană sau persoana fizică ori aceea de entitate organizată deținătoare a unui patrimoniu propriu și a unui scop determinat, adică persoana juridică. De reținut că, aceste subiecte de drept, fie ele persoane fizice sau persoane juridice și indiferent dacă

---

⁹ Definiție propusă și argumentată de Marian Nicolae, *op.cit.*, 2017, p. 12-13.

sunt în raporturi patrimoniale sau nepatrimoniale, se află pe poziție de egalitate juridică¹⁰, în sensul că ele nu se subordonează sau supraordonează reciproc. Desigur că, această egalitate a părților sau subiectelor din raporturile de drept civil este o egalitate de ordin juridic și nu neapărat economic, ea fiind atât trăsătura caracteristică a unor atare raporturi cât și metoda de reglementare specifică acestei ramuri de drept. Mai mult, normele juridice civile ce aparțin acestei ramuri de drept privat comun, reglementează raporturile juridice, patrimoniale sau nepatrimoniale, ce se nasc, se modifică sau se sting, în baza principiului libertății voinței juridice a părților¹¹.

În final, reținem că, din multitudinea definițiilor date dreptului civil dar și din analiza conținutului său, se desprind atât elementele (trăsăturile) sale definitorii cât și particularitățile juridice specifice. În acest context, vom enumera următoarele caractere specifice:

- caracteristica sa de drept autonom (acela de ramură de drept cu o poziție distinctă, de sine-stătătoare în sistemul de drept românesc);
- caracterul de drept general (ce este aplicabil oricăror persoane fizice sau juridice);
- caracterul de drept individualist (de drept ce are ca preocupare centrală individul, persoana în individualitatea sa);
- caracterul său de drept liberal (pe considerent că, libertatea individuală constituie deopotrivă, scopul și fundamentul dreptului civil);
- caracterul de drept dispozitiv (în sensul că acesta este un drept esențialmente supletiv, acțiunea sa de reglare a conduitelor fiind condiționată de lipsa exercitării de către persoane a autonomiei lor de voință, ca autonomie privată);
- caracterul de drept pluralist, deoarece normele juridice ce îl alcătuiesc sunt variate și adaptate, după starea, capacitatea și statutul persoanelor dar și al bunurilor și al raporturilor juridice (el nu este un drept uniform);
- caracterul de drept finalist și transnațional.

---

¹⁰ Detalii regăsim la, Gabriel Boroș, Carla A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2011, p. 2.

¹¹ Titus Prescure, Roxana Matefi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 6-7.